

Sodobni slovenski esej

Jernej Kusterle

Kulturni mostovi

Nekoč sem sestavil seznam svetovnih držav in mest, ki jih želim obiskati. Kot turist sem potoval po hrvaški obali, v italijanske Benetke in Rim, francoski Pariz in portugalsko Lizbono ter spoznaval arhitekturo, kulturo in kulinariko tujih dežel. Med kraji, ki so v meni najbolj burili domišljijo, pa je bila na prvem mestu vedno Kitajska (中华人民共和国). Tradicionalni Peking (北京) s Prepovedanim mestom (紫禁城), Poletno palačo (頤和園) in Velikim kitajskim zidom (萬里長城), starodavni Xi'an (西安市) z glineno vojsko (兵马俑), ki tudi v posmrtnem življenju izpolnjuje zaprisego svojemu cesarju Qinju Shiju Huangu (秦始皇), sodobni Šanghaj (上海) in Suzhou (苏州市). Z mislijo na obvodno mesto in plovbo po rečnih kanalih se vračam na domači Bled, kjer sem se lahko po jezeru vozil s tradicionalnim blejskim čolnom, pletno; ta me spominja na romantične beneške gondole in prepevajoče gondoljerje. Ko sem v Pekingu obiskal Staro poletno palačo (圓明園), sem doživel nekakšen *déjà vu* paralelnega sveta. Na jezeru sem odkril črne labode (黑天鵝) kot popolno nasprotje blejskim belim labodom (白天鵝). Zdi se, kot bi na drugem koncu sveta tudi labodi svoj videz prilagodili simbolni vrednosti barv. V Evropi se bela barva uporablja v povezavi z rojstvom in nedolžnostjo, medtem ko je črna barva žalovanja in smrti. Kitajska ima ta vrednostni sistem obrnjen, saj ravno bela predstavlja žalovanje in smrt, črna pa se pogosto pojavlja ob samostalniku "mladost". Ta čudovita bitja so mi dala navdih za pesem Črni labod:

Med rumenimi lokvanji se
dvigajo črni vratovi. Elegantne
gospe z rdečimi klobuki
drsijo po jezeru tesno ob svojih
ponosnih gospodih. Nad
odsevom dreves stojim skrčen
na mostu. Z belih kamnov
gledam v reko, kot bi gledal
vase. Izgubil sem gozdove
ter bližino rjavih kostanjevih
listov na zelenem mahu.
Odkril sem novo lepoto. Cvetí
v zlatih odtenkih venenja;
med njimi sem našel črne labode.

Na začetku poletja 2018 sem izvedel, da sem sprejet na delovno mesto profesorja slovenskega jezika, literature in kulture na Univerzo za mednarodne študije v Pekingu (北京第二外国语学院). Ko sem septembra prvič prispel na Kitajsko, sem zadržal dih. Prvič sem v tujino potoval sam, prvič nisem v tujino prišel kot turist, ampak kot profesor, prvič sem se znašel v okolju s kulturo, ki je ne poznam. Tako sem vsaj mislil tisti trenutek. Sprva je bil največji izziv premagati krizo pomanjkanja kofeina. V Evropi so kavarne na vsakem vogalu, vonj kave pa človeka spremlja po mestnih ulicah. Na Kitajskem je skodelico vroče kave izven mednarodnih univerzitetnih kampusov in ameriških franšiznih podjetij, kot so Starbucks, Pizza Hut in Mc Donald's, težko dobiti. Kjer pa jo je mogoče naročiti, se pozna, da je kava luksuz, ki stane več kot druge pijače. Dnevi so kljub temu tekli dalje. Poleg poučevanja dodiplomskih študentov sem našel dovolj časa tudi za raziskovanje Pekinga. Z obiskovanjem kulturno-zgodovinskih znamenitosti (npr. Pekinški živalski vrt (北京动物园), Trg nebeškega miru (天安門), Prepovedano mesto, Cesarski vrtovi) ter ogledom tradicionalne pekinške opere v Zhengyci Beijing Opera Theatre (正乙祠戏楼) sem spoznaval kitajsko arhitekturo, kulturo ter navade in običaje ljudi. Serija odlomkov iz najbolj znanih opernih del vele mojstra pekinške opere, Meia Lanfanga (梅兰芳), z naslovom *Mei Lanfang Classics Peking Opera* (梅蘭芳華) je v meni pustila globok pečat. Maske v tradicionalni pekinški operi že ob prihodu igralcev na oder gledalce razorožijo dvoma, ali lik predstavlja dobro ali zlo. Tu se da potegniti vzporednico z italijanskim profanim gledališčem v podobi *commedie dell'arte*, ki se je oblikovala v 16. stoletju, priljubljena pa

je ostala vse do 18. stoletja. Tudi tu se namreč uporabljajo tradicionalne maske, ki gledalce vnaprej opozorijo na značaj igrane osebe.

Ko sem obiskal Poletno palačo, sem hodil po jezerski promenadi jezera Kunming (昆明湖) ter prišel do Vrta kreposti in harmonije (德和园), kjer je bil v času vladanja (1875–1908) enajstega cesarja dinastije Qing (清朝) oziroma Great Qing (大清; 1644–1912) Guangxuja (愛新覺羅 載湉; 1871–1908) za cesarico Dowager Cixi (葉赫那拉 杏貞; 1835–1908) postavljen Veliki oder (大戏楼), zgrajen v treh nadstropjih, ki simbolizirajo srečo, bogastvo in dolgo življenje. Vrednostni pomen tega gledališča iz 18. in 19. stoletja sovпада z angleškim shakespearovskim gledališčem iz 16. in 17. stoletja. V obeh gledališčih so moške in ženske vloge igrali izključno moški, ki so morali tudi peti in plesati. Obe gledališči predvidevata glasbeno spremljavo (tradicionalna pekinška opera vključuje tradicionalne kitajske instrumente, kot sta erhu (二胡) in dizi (笛子)) ter možnost vizualnega prikaza spuščanja (dobrih bogov in duhov) z neba ter dviganje (zlih bogov in duhov) iz podzemlja. Nekaj metrov pred Velikim odrom stoji Dvorana užitkov (颐乐殿), kjer je bil v njeno središče postavljen cesaričin prestol za gledanje oper. Podobno je bilo s shakespearevskim gledališčem, v katerem so imeli gledalci na voljo sedeže in stojišča po različnih cenah. Tisti, ki so za vstopnico plačali več, so imeli udobnejše sedeže ter boljši pogled na dogajanje na odru. Tradicionalna kitajska opera je prerasla zabavo cesarjev in cesaric ter se ukoreninila v zgodovinsko zavest Kitajcev. Pomeni jim podobno, kot pomenijo Evropejcem italijanska in dunajska opera oziroma italijanska *commedia dell'arte* in angleško shakespearovsko gledališče. S tem sem se vse bolj zavedal kulturnih podobnosti ter razreševal stereotipne miselne konflikte o nepremostljivih razlikah.

Moje doživljanje preslikavanja "tujih si" kultur na zrcalni ploskvi se je poglobilo s pedagoškim procesom. V navadi je, da tuji predavatelji svojim kitajskim študentom dajo evropska imena, saj si tako lažje zapomnijo vedoželjne obraze in vsaj deloma premostijo začetne kulturne razlike. Nikoli se mi ni zdelo pošteno, da je v odnosu dveh ali več ljudi samo del celote pripravljen na sklepanje kompromisov. Zaradi tega in zaradi ljubezni do simbolov sem svoje študente prosil za kitajsko ime. Sestavili so mi strukturo Sī Wén (司文) s tremi pomeni. Prvi pomen je, da Sī (司) pomeni oznako za priimek, ki v kitajščini nima globljega pomena, ker je družinsko ime manj pomembno. V tem primeru je Wén (文) moje osebno lastno ime, ki pomeni kulturo pisanja. Drugi pomen besedne zveze v celoti je: "zadolžen za kulturo pisanja (vključno s pismenkami in hieroglifi)". Tretji pomen je fonetični. Slovenija se v kitajščini fonetično zapiše:

Siluòwénníyǎā (斯洛文尼亚). Če vzamemo samo prvi in tretji fonem (transkripcija pismenk 斯 in 文 v pinyin), dobimo moje ime Sī Wén. S tem je povezava na sekundarni stopnji med Slovenijo in mojim imenom prisotna. Se pa v zapisu pismenka za fonem Sī (司) mojega imena in pismenka za fonem Sī (斯) v besedi Slovenija razlikujeta; tako pismenka za fonem Sī (斯) v imenu Slovenija pomeni *vljuden, nežen*. O tej izjemni izkušnji govori pesem *Nekdo drug*:

Zamenjal sem se. Na
 sejmu kultur sem postal
 lǎoshī Sī Wén. Ljudi
 pozdravljam z *nǐ hǎo* in
 se prebujam s pogledi,
 usmerjenimi v mojo sobo.
 Poslušam dekliški smeh,
 ko zasanjano prosim
 račun in zbegano iščem
 denar za riž in vodo.
 Spontano sledim gibom
 smoga v moja pljuča,
 izkašljujem besede, ki se
 kot saje posedajo na
 lasišče doma, ter s *kuàizi*
 lovim ostanke živali
 in rastlin. Hodim ob reki
 Tōng huì. Ob algah se
 mi oči napolnijo z žadom.
 Zvečer si skuham čaj.
 Ponoči bom spet nekdo drug.

Še vedno pod vplivom svojega kitajskega imena ter toplega sprejetja s strani študentov sem se odpravil na sloviti Veliki kitajski zid, ki je bil prvotno zgrajen, da bi kitajsko ozemlje obranil sovražnih vpadov barbar-skih nomadskih ljudstev. Izvedel sem, da je Mao Cetung (毛泽东) leta 1935, ko je Rdeča armada (中国工农红军) že skoraj končala Veliki pohod (长征), v pesmi *Mount Liupan* (清平乐·六盘山) zapisal verz: "*If we fail to reach the Great Wall we are not men*" (不到长城，非好汉), v katerem gre za globljo nacionalno idejo, podobno ideji slovenstva, ki pravi, da človek, ki v življenju ni niti enkrat stal na Triglavu, ni pravi Slovenec. S tem je

povezan literarni lik slovenskega nacionalnega junaka Kekca (小勇士历险记). Mladinski pisatelj Josip Vandot je zgodbo o mladem in pogumnem fantu, ki želi pomagati šibkejšim, za katere se spopada z negativnimi liki, kot sta divji lovec Bedanec in osamljena, zagrenjena zeliščarka Pehta, napisal med letoma 1918 in 1924. Gre za čas, zaznamovan s posledicami prve svetovne vojne. Vandot je v tej grozi odkril odmaknjen dogajalni prostor gorenjskih planin in neokrnjene visokogorske narave z moralnim imperativom, da dobro na koncu vedno premaga zlo. Zgodba o Kekcu je leta 1951 doživela ekranizacijo, decembra 1956 pa so prijateljski odnosi med Mao Cetungom in Josipom Brozom Titom, tedanjim predsednikom Federativne ljudske republike Jugoslavije, omogočili kitajsko sinhronizacijo filma ter njegovo predvajanje po vseh večjih kitajskih mestih (tudi v Pekingu in Šanghaju) v okviru *Jugoslovanskega tedna filma* (南斯拉夫电影周). Če se po povedanem navežem na prej citirani Mao Cetungov verz, lahko rečem, da je Kekec simbolično osvojil Veliki kitajski zid; rodil se je in odraščal je v Sloveniji, medtem ko je odrasel in postal zrel moški šele na Kitajskem.

Ko sem obiskal Veliki zid, je zgodnja jesen že barvala drevesno listje in svoje umetniške spretnosti kazala tudi po pekinških parkih. Med prelivanjem barv sem obiskal Beihai Park (北海公园), kjer sem stopal po tleh ter se vzpenjal po stopnicah, po katerih dan za dnem stopajo menihi, bil sem priča molitvam obiskovalcev ter na koncu zagledal čudovit Beli stolp (白塔), ki so ga na vrhu Otoka žadne rože (瓊華島) postavili v spomin na obisk petega dalajlame Ngawanga Lobsanga Gyatse (1617–1682) leta 1651. Ob vznožju vzpetine sem šele tedaj zagledal čudovito jezero Taiye (太液池). Spet sem se spomnil na domači Bled, blejsko jezero z otokom, kjer stoji cerkev Marijinega vnebovzetja, ki se v pisnih dokumentih prvič omenja leta 1185 in do katere vodi 99 kamnitih stopnic. Ob lepotah, ki sem jih spoznal tudi v Jingshan parku (景山), ter simbolnem ozadju imen sem pomislil, da bi se, če bi bila Ljubljana kitajska, lahko njen znameniti park Tivoli uradno imenoval Park zaljubljenecv (爱的公园).

Vendar pa povezava med prestolnicama ni samo imaginarna. Tako kot Ljubljana ima tudi Peking Nacionalno knjižnico (中国国家图书馆), parlament oziroma Veliko ljudsko palačo (人民大会堂), živalski vrt ter ne nazadnje umetniško četrt 798 (798艺术区). Ta je po konceptu podobna kulturnemu središču ljubljanske tovarne Rog, kjer slovenska alternativna scena deluje od leta 2006, načrti ljubljanskega župana Zorana Jankovića za prihodnost pa so, da bi na tem mestu zgradili Center sodobnih umetnosti Rog ter se tako z umetniškimi rezidencami, galerijami, javno knjižnico itd. poklonili tovarni koles, sodobnim umetnostim ter umetnikom. Tudi

pekinško Okrožje 798 stoji na področju državnih tovarn, med drugim Tovarne 798, ki je nekdaj proizvajala elektroniko. Leta 2002 so umetniki in kulturne organizacije začeli najemati prostore, ki so jih preoblikovali v galerije, umetniške centre, umetniške studie, oblikovalska podjetja, restavracije in bare. Morda ne tako zanemarljiva razlika med umetniškima centroma v obeh prestolnicah je, da pekinški umetniki svojo četrt, v kateri zelo uspešno izvajajo različne umetniške aktivnosti ter skrbijo za razvoj kulturnih dejavnosti, financirajo sami, medtem ko se za ljubljansko načrtuje, da bo delovala pod občinskim oziroma državnim okriljem.

Čeprav je kitajska umetnost od nekdaj temeljila na duhovni dimenziji – v času, ko je Homer v *Iliadi* povelil vojni in vojne heroje, je na Kitajskem nastala *Knjiga poezije*, v kateri lahko beremo o miru in preprostih ljudeh –, je sočasna umetnost po sili razmer prestopila meje klasične usmeritve, temelječe na konfucijanstvu ter *mimesis*, kakršnega v evropskem kulturnem prostoru poznamo prek Aristotela. Demitologizacija mirne narave s tradicionalnimi podeželskimi hišami, zelenimi travniki, pisanimi gozdovi, nežnim ptičjim petjem, bistrimi rekami, čistim zrakom, azurnim nebom ter organskim svetom brez plastike, pločevine in betona je pričakovan rezultat onesnaževanja okolja. Na problematiko se sodobni kitajski umetniki včasih odzovejo precej svetovljansko. Eden izmed umetnikov, ki deluje v okviru Okrožja 798, Ai Weiwei (艾伟伟), je leta 2013 na Twitterju objavil fotografijo, na kateri je nosil vojaško plinsko masko. S tem je javnosti poslal osebno protestno noto proti onesnaževanju zraka, ki je v Pekingu predvsem v zimskem času velik problem. V prestolnici je danes že povsem običajno, da ljudje ob padcu temperature zraka in povišani koncentraciji smoga ter majhnih težkih delcev nosijo zaščitne maske. Ko sem bil še v Sloveniji, sem se od srca nasmejal novici, da domačini tujcem prodajajo svež triglavski zrak. In to v pločevinkah. Po šestih mesecih v kitajskem glavnem mestu na mojem obrazu ni več nasmeha. Ker v tem akademskem letu kot Pekinčan igram rusko ruleto z dihali tudi sam, sem v igri zastavil pesem *Svet dima*:

Dimimo se v trdnih delcih.
Pljuča razvijajo organsko tkanino,
ki se lepi na rdečo predlogo.
Ai Weiwei med hitrim begom iz
umetniškega distrikta 798 nosi
plinsko masko. Ljudje ga
posnemajo. *South China Morning*

Post šteje bankovce. Novice o
zdravju so biznis, ki presega
Das Kapital. Tovarne
iz ljudi delajo plastične lutke
s kovinskimi drobci. Smrt
v žepu nosi magnet. Smrt, oh, Smrt!”

Pravijo, da so knjige kot pisni vir dokument časa in zato največji kulturni kapital. Spomnim se, kako sem kot študent slovenistike na ljubljanski Filozofski fakulteti ob koncu koledarskega leta pred izpitnim obdobjem, ko sem čakal na večerna predavanja, dolge zimske popoldneve preživel ob knjigah v bližnji kavarni in knjigarni Barabuk, ki je nasledila predhodno kavarno in slaščičarno Kresnička. Januarja 2014 sem v tej kavarni pomagal organizirati literarni večer s finalisti Urške 2013, pozneje istega leta pa sem se kot sodelavec literarne revije *Poetikon* z lastnico dogovoril za kavarniško Poetikonovo knjižno polico. Gre za pomembno dogajanje v mojem življenju, ki se je čez pet let ponovilo v podobnem ambientu in koledarskem času, a v drugem geografskem prostoru. V Pekingu obstaja kavarna v evropskem duhu, ki je hkrati tudi knjigarna in knjižnica; Bookworm (书虫书吧). Od leta 2006 se tu vsako leto marca odvija več kot 14-dnevni mednarodni *Bookwormov literarni festival* (老书虫文学节), ki se ga udeležijo imenitni (literarni) gosti z vsega sveta, med drugimi tudi prejemniki Bookerjeve, Nobelove in Pulitzerjeve nagrade. Človek, ki ne obišče tega duhovno močnega prostora, si težko predstavlja občutek, kako je sedeti za mizo, srkati kavo in poslušati šepetanje preteklih večerov, ki pripovedujejo zgodbe vsega sveta, ljudi vseh ras, verstev, spolov, nacionalnosti, talentov, znanj in duhovnosti. Pot me je v Bookworm zanesla proti koncu koledarskega leta, kar je bilo ključno za podoživljanje starih, zaprašenih spominov. Rezultat nepredvidenega dogodka je bil trenutek slabosti, ujet v domotožje. Trenutek, ki sem ga strnil v pesem *Krhlji spomina*:

Dišave zapuščanja
nimajo vonja po cimetu,
klinčkih in kuhanem
vinu. Njihovi toni visijo
nekje med postanim
jutranjim zadahom
in pravkar skuhanu kavo.
Zato se lupimo; s sebe

vlečemo tapete, da bi
bili novi. Zapiramo
zadrgo. Vase smo
zatesnili glasbo in iz
nje iztisnili sebe. A
sivine pogleda se ne
da obrisati z drugo
tkanino kot s toplo kožo.

Toplina, ki jo posameznik občuti v dvoje, se v izoliranem okolju in v navidezni prazničnosti decembra vname kot zračna lanterna (天灯) ter s tem konča praznovanje. Namesto da bi razmišljal o samoti in v očeh gojil žalost, sem se zavestno spustil v medkulturne odnose. Čeprav je v Pekingu božično vzdušje mogoče čutiti le v povezavi z ameriško komercialno usmerjeno različico, in še to samo v večjih trgovskih centrih ter na svetovnih ulicah, kot sta Wangfujing Street (王府井) in Sanlitun Street (三里屯), smo z mojimi študenti 25. decembra praznovali božič (圣诞). V Sloveniji je običaj, da se na sveti večer (24. decembra) ob družinski večerji zberejo člani družine. S kadihom se pokadi in s sveto vodo pokropi hišo oziroma stanovanje, s čimer se odpre vrata krščanskemu Bogu, ki pooseblja dobro in odganja zlo. Podoben običaj zasledimo ob kitajskem novem letu (春節), ko se tradicionalno ob večerji zbere vsa družina, hkrati pa se temeljito počisti hiša ter tako odžene nesrečo in naredi prostor za prihod sreče. V Sloveniji imamo običaj, da gredo družine na sveti večer ob polnoči molit v cerkev k sveti maši, polnočnici. Na Kitajskem se zgodi podobno, ko gredo tradicionalne družine na novoletni večer v templje molit za uspešno prihajajoče novo leto. Kljub temu sem bil ujet v precepu, kaj narediti, kako utemeljiti praznovanje. Ker Kitajska ni katoliška država, sem precej dolgo razmišljal, kako ločiti religijo od simbolne vrednosti družinskega praznika. Odgovor mi je ponudila zgodovina. Izvor božiča namreč sega v čase pred krščansko vero, ko so poganski slovanski narodi častili zimski solsticij, ki naj bi ob krajšanju noči in daljšanju dni pomenil zmago dobrega nad zlim. Slovani so se oblačili v kostume in praznovali s petjem kolednic; ljudskih pesmi, ki jih ljudski pevci ponekod pojejo še danes. S tem je povezan slovenski ljudski lik kurenta, ki v začetku marca v sklopu kurentovanja s tradicionalnim plesom odganja zimo (zlo) ter pozdravlja pomlad (dobro). Podobno praznovanje se odvija na Kitajskem v okviru Festivala pomladi (春節), ko ljudje v zmajskih in levjih kostumih ob plesu in glasnem bobnanju izganjajo slabe in zle duhove. Zanimivo je

videti, kako Kitajci na prvi dan svojega novega leta, ki se ravna po lunarnem koledarju, ne glede na vremenske pogoje v dolgih vrstah čakajo na vstop v templje. Sam sem se 5. februarja za leto prašiča odpravil v Zemeljski tempelj (地壇) ter šele po dobri uri čakanja uspel kupiti vstopnico, ki je imela v času praznovanja precej zasoljeno ceno. Po nekajminutnem čakanju v vrsti za vstop v templjev kompleks sem šele res spoznal, kaj Kitajcem pravzaprav pomeni novo leto. Gre za brezglavo zapravljanje denarja, množično kupovanje hrane, pijače, igrač ter vseh mogočih stvari, ki jih nihče ne potrebuje, a jih uspešni trgovci, mojstri v svoji stroki, prodajajo nad tržno vrednostjo. Urejene poti skozi templjev park so bile praktično neprehodne. Premikali smo se centimeter za centimetrom ter se v vrsti pomikali od severnih do južnih vrat, od vzhodnih do zahodnih in obratno. V glavi se mi je ustvarila slika selitve narodov, v kateri sem našel ironično-groteskno povezavo med slovenskim in kitajskim kulturnim prostorom. Imel sem srečo, da me je spremljal eden izmed mojih študentov, ki me je rešil gneče ter mi pokazal bližnjo tradicionalno kitajsko restavracijo, kjer sem prvič okusil izjemno okusno in sočno pekinško raco (北京烤鴨), ki jo je pred nama na tradicionalen način razrezal šef kuhinje. Take atrakcije bi si želel tudi v Sloveniji, ko bi v restavraciji z domačo hrano naročil kranjsko klobaso ali telečjo pečenko s praženim krompirjem ter omako. Gre za dodano vrednost, ki lahko gosta prepriča o vnovičnem obisku iste restavracije. Po kosilu naj bi obiskal Lamin tempelj (雍和宮), a se je po več kilometrih hoje skozi umetno postavljen praznični labirint pekinških Hutong Streets (衽衽) izkazalo, da je gneča prevelika, čakalna vrsta za vstop predolga, odpiralni čas pa prekratek. Duhovnost je v tem delu sveta še vedno ena najbolj cenjenih družbenih vrednot, kar kaže na zavedanje Kitajcev kot najstarejše še živeče civilizacije, da je notranje ravnesje, ki ga iščejo v dihotomiji med jin (陰) in jang (陽) oziroma – po teoriji feng šuja – med feniksom (鳳凰) in zmajem (龍), recept za pomiritev s samim sabo ter zunanjim svetom; občutje, ki se zrcali v srečo.

Ko sem pred leti raziskoval duhovni svet in na lastni koži izkusil njegov obstoj, sem se kot umetnik, znanstvenik in raziskovalec navdušil nad gotiko, evropskim umetnostnim slogom, ki se je v 12. stoletju začel v Franciji, končal pa po 16. stoletju. Zato me je pot na vseh mojih dosedanjih potovanjih nazadnje pripeljala do obiska pokopališč (v Italiji katakomb). V Pekingu sem obiskal grobnice dinastije Ming. Vstopil sem v Dingling grobnico (定陵), ki je bila zgrajena med letoma 1584 in 1590 ter je med trinajstimi grobnicami (明十三陵) edina podzemna. Skušal sem se uživati v čas in podoživeti življenje cesarja Wanlija (萬曆; 1563–1620), ki je vladal

med letoma 1572 in 1620. Ob grobnici sem si ogledal Stolp duš (明楼) in Sveti prehod oziroma Duhovno pot (神道), cesto, ki se začne s Paviljonom božanskosti in slovesnosti (长陵神功圣德碑亭), ob katerem se v kvadratni obliki nahajajo štirje okrasni stebri z oblakom, v katerem kot zaščitnik sedi zmaj. Na obeh straneh ceste stojijo kipi živalskih in človeških varuhov. Ob koncu so trojna obokana vrata, skozi katera so nosili preminule cesarje in cesarice. Vrata z imenom Slavolok ognju (棂星门/龙凤门/火焰牌坊) simbolizirajo prehod v nebesa. O podobnih vratih sem slišal pripovedovati strica, ko je razlagal zgodbo dveh Angležev, ki sta se več kot dvajset let vsako leto vračala v Slovenijo v isti hotel v Kranjski Gori, od koder sta zrla proti Vršiču in si predstavljala prelaz v onstranstvo. Dante je našel vrata z napisom: "*Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate*" ("*Opustite vsako upanje, vi, ki vstopate*"; *Božanska komedija*, 3.1–9), nato je vstopil v Pekel. Jaz sem v Pekingu našel že druga vrata v Raj, zato se upanje zame tukaj šele začne.